

Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей / [ред. кол.; голов. ред. – О.М.Топузов]. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 218-221.

Медіатекст у підручниках літератури для НУШ

як складник дидактичної системи адаптаційного освітнього циклу

Слижук Олеся,

кандидат педагогічних наук, доцент,

провідний науковий співробітник,

відділ навчання української мови та літератури,

Інститут педагогіки

Національної академії педагогічних наук України

Київ, Україна

olesja_2014@ukr.net

Нині триває впровадження концепції Нової української школи, Державного стандарту базової середньої освіти. Тому постала потреба створення нових підручників для усіх освітніх галузей, які відповідають потребам сучасного інформатизованого суспільства. Одним із пріоритетів у цьому процесі є створення цілісної дидактичної системи адаптаційного циклу загальної середньої освіти, започаткованої науковцями Інституту педагогіки НАПН України: «Уперше модельні навчальні програми й підручники розроблялись як складники дидактичної системи адаптаційного циклу навчання в 5–6 класах, спрямованої на формування цілісності знань та вмінь учнів» (Топузов, О. & Засєкіна, Т., 2022, с. 194). Спільною для підручників усіх освітніх галузей є й тенденція до розширення обсягу навчальних завдань за рахунок роботи з медіатекстами. Інтеграція медіатекстів у освітній процес передбачена також у Державному стандарті. Цей напрям пов'язаний із розвитком медіаосвіти загалом та використанням медіатекстів для формування ключових і предметних компетентностей здобувачів базової середньої освіти.

Поняття медіатексту є предметом дослідження у теорії журналістики, лінгвістиці, культурології, дидактиці. Його основна відмінність від усіх інших

видів тексту – поєднання вербальних і медійних ознак. Це розширює його функції, дозволяє використовувати з дидактичною метою як засіб візуалізації навчального матеріалу, основу завдань для розвитку критичного мислення учнів тощо. Найбільш поширеним каналом поширення медіатекстів поступово стає інтернет-мережа. Це спрощує доступ користувачів до медіатекстів, дозволяє встановлювати гіпертекстуальні зв'язки, вести інтерактивний діалог з авторами та іншими користувачами.

Ефективність використання медіатекстів у процесі вивчення мовно-літературної галузі доведена ще й наявністю в них лінгвокультурної лінії, накладання інформаційної, мовної та культурної картин світу, побутування сучасної масової усвідомленості культурних феноменів, впливом на формування системи цінностей.

У підручниках української мови, за спостереженнями Н. Бондаренко, залучення медіатекстів дозволяє розширити рамки звичного програмного підручника, адже «медіатекст сприяє створенню дружнього інформаційного і освітнього простору, заощадженню часу і розумових зусиль, необхідних для сприймання, відбору, перероблення, осмислення і засвоєння інформації» (Бондаренко, Н. В., 2021, с. 18).

Проаналізувавши чинні підручники української літератури для профільної школи, Н. Гоголь відзначає, що їх авторами «вдало дібрано низку запитань і завдань, спрямованих на розвиток самостійної навчальної діяльності десятикласників засобами ресурсів Інтернет-мережі, запропоновано посилання на інтернет-джерела, що сприятимуть розвитку креативних, дослідницьких здібностей та інтелекту учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, диференціації та індивідуалізації процесу навчання літератури, орієнтації в інформаційному середовищі, формуванню вмінь обмінюватися інформацією з електронних ресурсів із використанням сучасних ІКТ» (Гоголь, Н., 2019, С.48).

Підручники української літератури (автори – Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук) та інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) Т. Яценко, В. Пахаренка, І. Тригуб, О. Слижук) для 5 класу НУШ передбачають

використання медіатекстів як важливого засобу розширення пізнавальних можливостей учнів, розвитку читацької грамотності, критичного мислення, формування ключових компетентностей учнів. Цьому сприяє методичний апарат підручника, який містить «аналітико-синтетичні операції над текстом художніх творів, опрацювання відомостей про письменників, теоретико-літературних понять, виконання компетентісно орієнтованих запитань і завдань репродуктивного, частково-пошукового та творчого характеру, підготовка дослідницьких навчальних проєктів» (Яценко, Т. & Пахаренко, В., 2022, с. 209). У підручниках використано різні види медіатекстів: відео з каналів youtube та інших ресурсів, відеорепортажі з музеїв письменників, фотографії, інтерв'ю з діячами культури та мистецтва, буктрейлери, матеріали з Вікіпедії, повнометражні й анімаційні фільми, відеоігри, блоги культурологічної тематики, віртуальні екскурсії тощо.

На їх основі розроблені цікаві інтерактивні навчальні завдання, виконання яких сприяє формуванню компетентного читача, дослідника літератури, культурної особистості. Система завдань є цілісною для кожної теми підручника. Так, у першій темі «Вступ» пропонуються завдання за картинами О. Ренуара «Портрети двох дівчаток», Ф. Хальса «Хлопчик, що читає», обговорення висловів про книги видатних особистостей, перегляд фотографій старовинних книг, ознайомлення із сучасною мережевою інформацією про 3D-книги. Учні проведуть і власні дослідження: «А яка незвичайна книжка є в твоїй домашній бібліотеці? Можливо, вона належала ще твоїй бабусі чи дідусеві? А можливо, по ній вчилися читати твої мама чи тато? А може ця книжка цінна, тому що подарована дорогою для тебе людиною. Підготуй розповідь про таку книжку»; «Роздивися картину художника І. Тихого «Лелеки», послухай «Осінній етюд» композитора Івана Пустового, послухай пісню і подивись відеокліп гурту «Океан Ельзи» «Осінь тепла, як весна», подивись мультфільм «Осінні турботи». У всіх цих творах ідеться про красу і сумовитий настрій осені. Але кожен вид мистецтва розкриває спільну тему по-своєму, користується власними засобами

образотворення. Поміркуй, якими? Спробуй придумати власний невеличкий художній текст про осінь».

Розширенню уявлень учнів про мистецький контекст сприятимуть рубрики «У колі мистецтв» та «Читацьке дозвілля», у яких запропоновано висловити свої враження від скульптури «Дівчинка, що читає» із іспанського міста Севільї, зображеної на фото, й здійснити віртуальну мандрівку Музеєм книги та друкарства України, що у Києво-Печерській лаврі.

Цілісна дидактична система адаптаційного освітнього циклу, створена науковцями Інституту педагогіки НАПН України передбачає й укладання цифрових додатків до підручників, які є своєрідним медіаконтентом: «перевагою підручників є те, що всі вони доповненні цифровими додатками, що містять медіатеки, робочі аркуші (зошити), інтерактивні вправи тощо. Тим самим розширено їхні функції як складників дидактичної системи адаптаційного циклу навчання» (Топузов, О. & Засєкіна, Т., 2022, с. 197). Структурно організовані та системно впорядковані цифрові додатки до підручників літератури, складовою частиною яких є «Медіатека», є засобом міжпредметної інтеграції та комплексного формування ключових компетентностей учнів Нової української школи, розвитку загальнонавчальних умінь працювати з різними видами інформації.

Отже, медіатексти є органічною частиною сучасних підручників літератури, сприяють формуванню читацької грамотності, розвитку ключових компетентностей, дослідницьких та творчих здібностей учнів.

Список використаних джерел

Бондаренко, Н. В. (2021). Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць, 27, 15–26. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-27-15-26>

Гоголь, Н. (2019). Медіаосвітні ресурси шкільних підручників як засіб реалізації культурологічного підходу до вивчення української літератури. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 68, 47–51. <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-68.11>

Топузов, О. & Засєкіна, Т. (2022). Концепція підручників як складників дидактичної системи адаптаційного циклу навчання. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць, 28, 191–201. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-28-191-201>

Яценко, Т. & Пахаренко, В. (2022). Ключові компетентності в змісті підручника української літератури для 5 класу Нової української школи. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць, 28, 202–211. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-28-202-211>